

Yusuf Ziya Bey (KOÇOĞLU) (1882-1925)

Türk Siyasetçi.

Yusuf Ziya Bey, 1882 yılında Bitlis'te doğdu. Koçzade Hacı Ömer Suat Ağa'nın oğludur. Annesi ise Hediye Hanımdır. Bitlis Sultanisinde öğrenimini tamamlamıştır. Yusuf Ziya Bey, bunun ardından bir müddet ticaretle uğraşmıştır. Bir ara Maarif Müdürlüğünde baş kâtiplik yapmış sonra politikaya girerek bağımsız bir Kürdistan Devleti kurulmasını amaçlayan gizli derneklerde ve Kürt Teali Cemiyeti'nde çalışmıştır.

Yusuf Ziya KOÇOĞLU (1882-1925)

Yusuf Ziya Bey, TBMM'nin I. Dönemi için yapılan seçimler neticesinde Bitlis Milletvekili olarak 16 Ağustos 1920'de meclise katılmaya hak kazanmıştır. 25 Kasım 1920'de Kastamonu İstiklal Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir. Mecliste Mali Kanunlar, İktisat, Anayasa, İçişleri Komisyonlarında ve Memurin Muhakemat-ı Tetkik Heyetinde çalışmıştır. II. toplantı yılında üçüncü şubenin kâtipliğini yapmış, Müdafaa-i Hukuk Grubunun kurulmasından sonra muhalefetteki II. Grupta yer almıştır. Özellikle saltanat yanlısı konuşmaları ile dikkat çekmiştir. Ayrıca mecliste Üçüncü ve Beşinci Şube azalıklarında da bulunmuştur.

10 Ağustos 1923'te Yusuf Ziya Bey, milletvekilliği sona erince memleketine dönmüştür. Memleketine avdetinde birtakım propagandalar içerisinde bulunmuştur. Bu faaliyetlerin ön seyri daha milletvekili olduğu sıralar ve daha da ötesi milletvekili olmazdan evvelki zamanda meydana geldiği için milletvekilliği sonrası yaşamını ve faaliyetlerini o tarihten itibaren ele almak icap etmektedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi Yusuf Ziya Bey, Bitlis Milletvekilliği öncesinde politikaya girerek bağımsız bir Kürdistan Devleti kurulmasını amaçlayan bazı faaliyetlerde bulunmuştu. Bu faaliyetleri, milletvekili seçildikten sonra mecliste de zaman zaman kendisini göstermiştir.

Yusuf Ziya Bey'in faaliyetleri istihbarat raporları ile takip edilmiştir. 3 Mart 1923, 23 Mart 1923 tarihli bu raporlar Yusuf Ziya Bey'in bulunduğu muhitler ve görüştüğü kişiler hakkındaki bilgileri içermektedir. Milletvekilliği bittikten sonraki faaliyetleri de istihbarat raporlarına yansımıştır. Bitlis Valisi Kazım Bey'in 6 Eylül 1924'te Genel Kurmay Başkanlığı'na gönderdiği ve Yusuf Ziya Bey'in casusluk yaptığını bildiren raporunda; Yusuf Ziya Bey'in üç gün evvel Bitlis'ten sessiz sedasız ve dostlarıyla da vedalaşmadan ayrıldığını ve Erzurum'a hareket ettiğini yazmıştır.

Yusuf Ziya Bey'in ismi Nasturi Ayaklanması gibi hadiselerle de karışmıştır. Bundan dolayı da vatana ihanet suçundan yargılanmıştır.

Nasturi Ayaklanması İngiltere'nin 6 Ağustos 1924 günü Milletler Cemiyetine başvurarak Musul sorununun ele alınmasını talep etmesinden 1 gün sonra yani 7 Ağustos 1924'te başlamıştır. Yusuf Ziya Bey'in bu işle alakalı

bulduğunu gösterir mahiyetteki delil ise Şeyh Said'in yakalanmasından sonra ifadesini alan Şark İstiklal Mahkemesi Başsavcısı Ahmet Süreyya (Örgeevren) Bey ile aralarında geçen ve kayıt altına alınan diyalogtur.

Yusuf Ziya Bey'in yakalanması ise şu şekilde olmuştur: Beytüşşebap'ta bulunan 18. Alayın eylülün üçüncü günü bazı zabitin teşvik etmesiyle ve iştirakiyle vukua gelen firar hadisesinde Yusuf Ziya Bey'in de müdahil olduğu anlaşılmıştır. Sonrasında bu takibat genişletilerek Yusuf Ziya Bey'in biraderi Bahaeddin ve damadı Faik de takibe alınmıştır. Yukarıda da bahsedildiği üzere Yusuf Ziya Bey 3 Eylül 1924'te Bitlis'ten ayrılarak Haziran'dan beri sürekli haberleştiği Erzurum'da Cibranlı Halit Bey'in yanına gitmek için yola çıkmıştır. Bu suretle Bitlis'ten hareketle Bulanık'ta Vervan Karyesindeki aşiret reisleriyle temastan sonra Erzurum'a gitmek üzere yola devam etmiştir. Erzurum'a vardığında daha önceden hakkında yapılan tahkikat neticesinde firar vakasıyla alakası anlaşıldığından yakalanması için Erzurum Vilayeti'ne emir verilmiştir. Takip edildiği haberini geç elde eden Yusuf Ziya Bey yakalanarak polis karakoluna getirilmiştir. Daha sonra fırsattan istifade firar ederek eski Milletvekili Necati Beyle biraderi Mithat Bey'in hizmetçisi vasıtasıyla Erzurumlu Hoca Osman Efendi'nin evinde saklanmıştır. Ancak Vali Bey'in yardımıyla Yusuf Ziya Bey burada tekrar yakalanmış ve bu suretle Hoca Osman Efendi ve Mithat Bey hakkında da takip kararı icra olunmuştur. Mithat Bey hükümetçe tevkif ve adliyeye teslim edilse de daha sonra tahliye edilmiştir. Hakkındaki takip kararı bitene kadar Osman Hoca da mevkuf tutulmuştur. Yusuf Ziya Bey de biraderi Bahaeddin ile birlikte Bitlis'teki Divan-ı Harpte yargılanmaları için Bitlis'e sevk edilmiştir.

Yusuf Ziya KOÇOĞLU'NA Ait Tercüme-i Hal Kağıdı Örneği

Adı ve Soyadı	Yusuf Ziya KOÇOĞLU	İlmi Rütbesi	–
Babasının ve Anasının Adı	Ömer Suat - Hediye	Mesleki ve İş Gücü	Maarif Başkâtıplığı
Doğum Yeri ve Tarihi	Bitlis - 1298	Yedek Subay ise Şubesi ve Sicil Nosu	–
Tahsili	Bitlis Sultanisa	Evlü Olup Olmadığı Kaç Çocuğunun Bulunduğu	Evlü, 1 Çocuklu
Bildiği Diller	–	Seçimden Evvelki İş Durumu	Memur
İhtisası	–	Memur Olup Olmadığı	Memur
Eserleri	–	Mebushukları	1 Bitlis

Kaynak: TBMM Arşivi, Yusuf Ziya Bey'e ait Özlük Dosyası: 58.

Bitlis Divan-ı Harbinde yapılan yargılama neticesinde, işledikleri suç delilleriyle ispat edilen Yusuf Ziya Bey ve diğer sanıklar idam cezasına çarptırılmıştır. Bu ceza 14 Haziran 1925 sabahı Bitlis'te yerine getirilmiştir. Yusuf Ziya Bey, evli olup bir çocuk babası idi. Kendisi soyadı kanunundan evvel vefat ettiği için ailesi sonradan "KOÇOĞLU" soyadını almıştır. Ancak Emeklilik sicil dosyasında soyadının "BOR" olduğu kaydı geçmektedir.

Sedat IŞIK

KAYNAKÇA

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

BCA, 490.1-518.2079.2_5.

BCA, 30.0.10-56.372.12.

Emekli Sandığı Arşivi

Emekli Sandığı Arşivi: Emeklilik Sicil Dosyası, MO 109659.

TBMM Arşivi

TBMM Arşivi, Yusuf Ziya Bey'e Ait Özlük Dosyası: 58.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü: K.67, G.140, B.140-1001.

T.İ.T.E: K.67, G.140, B.140-2001.

T.İ.T.E: K.67, G.140, B.140001.

T.İ.T.E: K.63, G.110, B.110001.

Cumhurbaşkanlığı Arşivi

Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Kutu No: 1/176 (47/2), Fihrist: 12.

Resmi Yayınlar

Bitlis İl Yıllığı (1967), Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara 1967.

Bitlis İl Yıllığı (1971), Ayyıldız Matbaası, Ankara 1971.

Telif Eserler ve Araştırma Makaleleri

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Ankara 1995.

DEMİRÖREN, M. Kemal, **Yeni Dünya Düzeni ve Kürdistan Hayali**, Kumsaati Yayınları, İstanbul 2008.

ÖRGEEVREN, Ahmet Süreyya, **Şeyh Said İsyanı ve Şark İstiklal Mahkemesi**, Temel Yayınları, İstanbul 2002.

09/09/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yusuf-ziya-bey-kocoglu-1882-1925/?pdf=6339> adresinden erişilmiştir